

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутенко С.Ю. Кримінально-процесуальні строки в контексті практики Європейського суду з прав людини / С.Ю. Бутенко // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 49–54.
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мюррей проти Сполученого королівства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://european-court.eu/reseniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/myurrej-protiv-soedinenenogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Дікме проти Туреччини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=272>.
4. Разік В. Відповідність законодавства України статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод / В. Разік, О. Сорочкін, А. Бурий // Рапорт з моніторингу. – Львів, 2003. – 156 с.
5. Категорія «розумний строк судового розгляду» у практиці Європейського суду з прав людини // Вісник адвокатури. – 2009. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dmytro-yagunov.at.ua/news/rozumnij_strok_sudovogo_rozgljadu/2010-03-02-123.
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Меріт проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_110.
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Девеєр проти Бельгії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://precedent.in.ua/index.php?id=1362422236>.
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Антоненков та інші проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_424.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Екле проти Німеччини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://european-court.eu/reseniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/ekle-protiv-federativnoj-respubliki-germanii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Білий проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_879.
11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рохліна проти Росії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://european-court.eu/reseniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/roxlina-protiv-rossii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ковальова проти Росії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://european-court.eu/reseniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kovaleva-i-drugie-protiv-rossii-reshenie-evropejskogo-suda/>.
13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Салов проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_428.
14. Леоненко М.І. Початковий момент перебігу розумного строку кримінального провадження / М.І. Леоненко, Г.І. Блохін // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2013. – Т. 26 (65). – № 2-1. – Ч. 2. – С. 325–333.
15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Енгель та інші проти Нідерландів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2825.html.
16. Толочко О. Роль рішень Європейського суду з прав людини в механізмі кримінального процесуального регулювання / О. Толочко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 1. – С. 56–61.
17. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Вемхофф проти Німеччини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bazakonov.ru/doc/?ID=1062506>.
18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кудла проти Польщі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=327>.
19. Гончаренко О.А. «Розумний строк» розгляду справи у практиці Європейського суду з прав людини / О.А. Гончаренко // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 126–131.

УДК 343.14+343.135

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Рогатинська Н.З., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Тернопільський національний економічний університет

У статті розглянуто повноваження прокурора за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Здійснюється аналіз чинного кримінального процесуального законодавства з приводу ключових аспектів діяльності прокурора в конкретному кримінальному провадженні. Проаналізовано владно-розпорядчі повноваження, які забезпечують здійснення ним процесуального керівництва під час проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: прокурор, процесуальне керівництво, нагляд прокурора.

В статье рассмотрены полномочия прокурора по новому Уголовному процессуальному кодексу Украины. Осуществляется анализ действующего уголовного процессуального законодательства по поводу ключевых аспектов деятельности прокурора в конкретном уголовном производстве. Проанализированы властно-распорядительные полномочия, которые обеспечивают осуществление им процессуального руководства при проведении следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: прокурор, процессуальное руководство, надзор прокурора.

Rogatynska N.Z. THE PROSECUTOR'S POWERS IN A CRIMINAL PROCEEDING

The article deals with the prosecutor's powers under the new Criminal Procedural Code of Ukraine. It is analysed the current criminal procedural legislation of key aspects of the prosecutor's action in the criminal proceeding. The changes that occurred in criminal procedural law have significantly changed the understanding of the prosecutor's purpose and activities in criminal proceedings. Therefore, it is actually to develop new approaches of understanding some issues of the prosecutor's legal status in criminal proceedings.

Key words: prosecutor, prosecutor's procedural guidance, prosecutor's supervision.

Постановка проблеми. Зміни, котрі відбулись у кримінальному процесуальному законодавстві значно змінили розуміння мети й діяльності прокурора в кримінальному провадженні. У зв'язку з цим актуальності набуває більш детальна розробка нових підходів до розуміння окремих питань правового статусу прокурора в кримінальному провадженні.

Спрямування діяльності прокуратури на боротьбу зі злочинністю, зміцнення демократичної соціально-правової держави та забезпечення верховенства права, додержання прав і основних свобод людини та громадянина є однією із засад державної політики в галузі прав людини.

Ступінь розробленості проблеми. Проблема процесуального статусу прокурора давно перебуває в полі зору науковців. До неї звертались у своїх працях С.А. Альперт, О.Я. Баєв, Д.М. Бакаєва, Ю.М. Грошевий, Л.М. Давиденко, В.С. Зеленецький, А.Б. Зозулінський, О.Р. Михайленко, М.В. Косюта, В.М. Куц, Г.П. Середа й інші.

Метою статті є дослідження повноважень прокурора у сфері здійснення процесуального керівництва в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Процесуальний статус прокурора насамперед закріплений ст. 121 Конституції України, що передбачає основні напрями діяльності й функції прокуратури України. Серед них, зокрема, підтримання державного обвинувачення в суді; нагляд за додержанням законів органами дізнання, досудового слідства та оперативно-розшукових органів; нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян.

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014, однією з функцій прокуратури залишається нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство [1].

Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК) України передбачено, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [2].

Між тим, діяльність прокурора в кримінальному судочинстві є пріоритетною у зв'язку з тим, що саме тут заходи примусу є найсуворішими серед інших заходів державного примусу й порушення вимог закону щодо їх застосування призводить до найтяжчих наслідків як для окремих громадян, так і для держави загалом. Так, ще М.В. Муравйов наголошував, що діяльність прокурора в кримінальних справах найбільш складна та широка, а за своїм значенням і найбільш суттєва зі всіх галузей прокурорської служби, потребує особливо уважного й детального розгляду. І за законом, і в дійсності прокуратура є одним із головних діячів кримінального правосуддя, яке може здійснюватись не інакше, як за її участі на всіх процесуальних стадіях [3, с. 102].

Функції прокуратури, як доречно зауважує В.В. Сухонос, – це види її діяльності, спрямовані на забезпечення правопорядку, які відповідають завданням, поставленим перед прокуратурою, закріпленим у Конституції й законодавстві,

і які визначають характер компетенції прокуратури [4, с. 63].

На думку В.М. Юрчишина, процесуальне керівництво – це упорядкування досудового розслідування з використанням не внутрішніх організаційно-управлінських повноважень прокурора, які виконуються за межами кримінального судочинства, а специфічних кримінально-процесуальних повноважень владно-розпорядчого характеру, закріплених у ст. 36 КПК України, специфічний вид правового керівництва кримінально-процесуального спрямування, який направлений не на організацію праці підлеглих, а на забезпечення всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин кримінального правопорушення [5, с. 30].

Відповідно до положень КПК України, прокурор, здійснюючи свої повноваження згідно з вимогами Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, котрі не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові й інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

Із набранням чинності новим КПК України кардинально змінилися повноваження прокурора насамперед на стадії досудового розслідування. При цьому КПК України передбачає два види прокурорського нагляду під час здійснення досудового розслідування:

а) нагляд у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (ч. 2 ст. 36 КПК України) як основний вид нагляду;

б) нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (ч. ч. 5, 6 ст. 36 КПК України) як вид контролю за його проведенням з боку керівників органів прокуратури – від прокурора районного рівня до Генерального прокурора України та їхніх заступників.

Здійснюючи процесуальне керівництво, прокурор безпосередньо несе відповідальність за своєчасність і законність прийняття органами досудового розслідування процесуальних рішень, а також проведення слідчих дій, спрямованих на встановлення й перевірку доказів у кримінальному провадженні, отримання таких доказів з підстав та в порядку, передбаченому КПК України, дотримання правил їх належності й допустимості. Порушення встановленого законом порядку проведення слідчих дій і отримання за їх результатами доказів, наявність недопустимих доказів негативно впливають на можливість їх використання прокурором під час судового розгляду, звужує доказову базу прокурора в процесі як сторони кримінального провадження.

Основними критеріями оцінювання ефективності здійснення прокурором своїх наглядових функцій за органами, що здійснюють досудове розслідування, є такі:

– своєчасне вжиття заходів щодо захисту особи, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, поновлення порушених прав та інтересів, притягнення винуватих осіб до встановленої законом відповідальності, забезпечення повного відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди;

– виявлення причин учинення кримінальних правопорушень і умов, що сприяли цьому, ужиття заходів щодо їх усунення;

– додержання законності під час реєстрації, вирішення заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення або ті, що готуються, забезпечення достовірності обліку показників щодо стану злочинності й досудового розслідування;

– забезпечення додержання вимог закону щодо швидкого, повного, неупередженого розслідування; своєчасне скасування незаконних рішень у кримінальних провадженнях.

Відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України, законодавець наділяє прокурора широкими владно-розпорядчими повноваженнями, зокрема й тими, які забезпечують здійснення ним процесуального керівництва під час проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, прокурор уповноважений на таке:

– доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення в установленій прокуратурою строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному КПК України (п. 4 ч. 2 ст. 36);

– доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК України);

– скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих (п. 7 ч. 2 ст. 36 КПК України);

– ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування й призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК України, для його відводу або у випадку неефективного досудового розслідування (п. 8 ч. 2 ст. 36 КПК України);

– погоджувати або відмовляти в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання (п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК України) [6].

Позитивним моментом у правовому регулюванні статусу прокурора в кримінальному провадженні є закріплення в КПК України основних принципів діяльності прокурора. Зокрема, ч. 1 ст. 36 КПК України закріплює принцип незалежності прокурора в кримінальному судочинстві, а також принцип обов'язковості законних вимог і процесуальних рішень прокурора. Кожен прокурор у своїй наглядовій діяльності є вільним від будь-якого стороннього впливу й під час виконання покладених на нього функцій керується тільки законом і наказами Генерального прокурора.

Із прийняттям нового КПК України відбулося подальше розширення судового контролю в досудовому провадженні. Відтепер прокурора звільнено від обов'язку санкціонування найважливіших дій і рішень слідчих, які пов'язані з обмеженням основних конституційних прав учасників процесу. Але прокурору надано право погоджувати клопотання слідчого до слідчого судді щодо проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання. Інакше кажучи,

слідчому дозволяється проведення найважливіших процесуальних дій тільки за рішенням суду. Але при цьому слідчий зобов'язаний отримати згоду прокурора на проведення такої дії перед суддею. Також за новим КПК України саме прокурор як сторона обвинувачення (як виняток – слідчий за погодженням з прокурором) складає й у день складання вручає особі письмове повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення. Перед цим прокурор самостійно оцінює наявність відповідних підстав для письмового повідомлення про підозру, тобто законність затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; законність обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів; наявність достатніх доказів для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення (ст. 276 КПК України).

Ще одним важливим моментом, відповідно до нового КПК України, є те, що слідчі прокуратури позбавлені функції досудового розслідування. Згідно зі ст. 38 КПК України, органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання й досудове слідство) є слідчі підрозділи 1) органів внутрішніх справ; 2) органів безпеки; 3) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; 4) органів Державного бюро розслідувань. Під час досудового розслідування кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснювати співробітники інших підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

Розглядаючи повноваження прокурора, можемо констатувати, що його особливість полягає в тому, що, на відміну від всіх інших суб'єктів, він бере участь на всіх стадіях кримінального провадження. Необхідно відмітити, що в новому КПК України відбувся перерозподіл повноважень щодо контролю за законністю досудового розслідування з боку прокурора і слідчого судді: на першого покладено процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, а на другого – контроль за законністю процесуальних дій і рішень. При цьому можливості оскарження дій і рішень органу досудового розслідування прокурором не передбачено, як не передбачено й можливості оскарження рішень нижчого прокурора до вищого, а всі ці рішення оскаржуються до слідчого судді. Крім того, до слідчого судді прокурор повинен звертатися за дозволом на проведення окремих процесуальних дій. Отже, сфера судового контролю в досудовому кримінальному провадженні суттєво розширюється, водночас частково звужується сфера прокурорського нагляду.

Нагляд за законністю досудового розслідування у формі процесуального

керівництва означає насамперед те, що прокурор контролює всі дії слідчого від початку досудового розслідування до його завершення й передання обвинувального акта до суду.

Одним із важливих повноважень прокурора, спрямованих на недопущення неякісно розслідуваних кримінальних проваджень до судового розгляду, є право прокурора не затверджувати обвинувальний акт слідчого. І хоча законодавець прямо не закріпив процесуальний порядок дій прокурора в такому випадку, на нашу думку, якщо прокурор вважає, що кримінальне прова-

дження розслідувано неякісно, він має право не затвердити обвинувальний акт і дати слідчому свої письмові вказівки про усунення недоліків досудового розслідування.

Поняття внутрішнього переконання прокурора можна визначити як стан твердої впевненості прокурора в правильності власних висновків у кримінальному провадженні, який формується внаслідок оцінювання доказів під час здійснення ним процесуальної діяльності в цьому кримінальному провадженні, готовність діяти відповідно до цих висновків.

Можливість здійснювати кримінально-процесуальну діяльність за власним внутрішнім переконанням є елементом процесуальної незалежності прокурора, питання якої на сьогодні є нагальним і актуальним.

Нормою, що гарантує неприпустимість діяльності державного обвинувача всупереч його внутрішньому переконанню, є передбачений КПК України механізм усунення від участі в судовому розгляді прокурора, якщо керівник органу прокуратури, прокурор вищого рівня відмовляють у погодженні постанови про відмову від підтримання державного обвинувачення.

Адже, як справедливо вказує С.В. Стахівський, будь-який сторонній вплив на формування внутрішнього переконання тягне за собою певні правові наслідки й може призвести до слідчої чи судової помилки [7, с. 127].

Висновки. Отже, прокурор, за новим КПК України, наділений досить широким колом повноважень. Саме тому наявність правильно сформованого внутрішнього переконання про-

курора є необхідною умовою його процесуальної діяльності в кримінальному провадженні. З метою виконання завдань кримінального провадження прокурори, які здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, інформують підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, підозрюваного – про право на угоду про визнання винуватості, роз'яснюють механізм реалізації цих прав.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII // *Голос України*. – 25.10.2014. – № 206.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Муравьев Н.В. Общие основания прокурорской деятельности по уголовным делам / Н.В. Муравьев // *Дореволюционные юристы о прокуратуре : сб. науч. ст. / ред., сост. С.М. Казанцев*. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – С. 102–129.
4. Сухонос В.В. Правові та організаційні аспекти розвитку прокуратури України в сучасних умовах : [монографія] / В.В. Сухонос. – Суми, 2010. – С. 83.
5. Василенко О. Питання взаємодії оперативного підрозділу, слідчого та координуюча роль прокурора як процесуального керівника у кримінальному провадженні / О. Василенко // *Вісник прокуратури*. – 2013. – № 2. – С. 24–30.
6. Кримінально процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумило. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
7. Стахівський С. Внутрішнє переконання, оцінка доказів та їх процесуальних джерел / С. Стахівський // *Підприємництво, господарство і право*. – 2005. – № 7. – С. 127.

УДК 343.1

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ СТОРІН ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Столітній А.В., к. ю. н.,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

Інститут імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету

У статті з урахуванням упровадження інституту сторін кримінального провадження (обвинувачення й захист) проаналізовано їх взаємодію під час досудового розслідування. Установлено позитивні зміни та недоліки таких нововведень. Досліджено форму відносин сторони захисту і сторони обвинувачення через електронну складову кримінальної процесуальної діяльності. Запропоновано шляхи вдосконалення такого спілкування.

Ключові слова: сторони кримінального провадження, обвинувачення, захист, суб'єкт, взаємодія.

В статье с учетом внедрения института сторон уголовного производства (обвинение и защита) проанализировано их взаимодействие в ходе досудебного расследования. Установлены положительные изменения и недостатки таких нововведений. Исследована форма отношений стороны защиты и стороны обвинения через электронную составляющую уголовного процессуальной деятельности. Предложены пути совершенствования такого общения.

Ключевые слова: стороны уголовного производства, обвинение, защита, субъект, взаимодействие.

Stolitnii A.V. CRIMINAL PROTESTSALNA INTERACTION BETWEEN THE PARTIES PRE-TRIAL INVESTIGATION

Taking into account the introduction of the institution of criminal proceedings the parties (prosecution and defense), analyzed their interaction during pre-trial investigation. The positive changes and disadvantages of such innovations. The shape of the relationship of the defense and the prosecution through the electronic component of the criminal procedural activities. The ways of improving such communication.

Key words: side of the criminal proceedings, prosecution, defense, subject, interaction.

Постановка проблеми. Структура системи суб'єктів досудового розслідування представлена значною кількістю осіб, обсяг процесуальних повноважень і особливості процесуального статусу яких зумовлюють особливий механізми

їх процесуального діалогу. При цьому кількість «точок дотику» суб'єктів під час досудового розслідування спричинює інтенсивність такого спілкування. На сьогодні в силу введення Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК)